

*FENOMENOLOGIJSKA
SOCIOLOGIJA*

I

ETNOMETODOLOGIJA

- i jedna i druga teorija usmjerene na
socijalne definicije =>

na to kako akteri definiraju socijalne situacije i
kako se ponašaju u odnosu na te definicije

- mikro pogled na sociologiju svakodnevnog života tj na uobičajena mišljenja i djelovanja

- obje su kreativne sociologije – akteri nisu pasivni primatelji već aktivni kreatori socijalne stvarnosti

- razlika u području metodologije =

- *fenomenologija* se zadržava u okvirima filozofskih korijena, izrada konceptualnih tvorbi i izvedba misaonih eksperimenata

- *etnometodologija* potpuno empirijski usmjerena

- *fenomenologija* – primarno zanimanje za svijest
- *etnometodologija* - prihvaća važnost svijesti, ali se više
 - usmjerava na opažljive fenomene socijalnih aktivnosti

fenomenologija - kako empirijski proučavati
svijest =>

- koristi teoretiziranje, komentira
razmišljanja, proučava kako svijest funkcionira i
kako se tvore značenja,

etnometodologija - s obzirom da je usmjerena
opažljivim aktivnostima, više koristi
tradicionalne sociološke metode

(analiza razgovora, sposobnost snalaženja na
mapama, razumijevanje novinskih izvještaja, sudskih
postupaka, političkih govora, analiza hodanja ...)

- ***Edmund Husserl:***

ljudi doživljavaju svijet kao popuno uređenu stvarnost, ne ispituju proces uređivanja

=> fenomenologiju zanima upravo proces uređivanja svijeta

- općenito usmjerena na proučavanje ljudske svijesti – *značenja, iskustva konstituiranja osobe*

- Husserlova ideja o znanosti

= rigorozna, sistematična i kritička filozofija – na taj način dolazi do znanja o osnovnim strukturama svijesti

- prolazi kroz različite slojeve koje akteri stvaraju o socijalnom svijestu – da bi tako došla do osnovne strukture svijesti

FENOMENOLOGIJSKA SOCIOLOGIJA

- *Alfred Shütz*

- interes za svijest: kako je ograničena širom kulturom, jezikom, tipizacijama i receptima

'ideja o društvu koje nastaje iz osjećaja o strukturi, koju akteri podržavaju kroz svoje interpretativne procedure'

=> naglasak na osjećaju o strukturi a ne na strukturi za sebe

- Ljudi posjeduju svijest, angažiraju se u socijalnoj stvarnosti, grade konstrukcije te iste stvarnosti, a one potom postavljaju granice njihovoj aktivnosti

- Dijalektička slika socijalne stvarnosti: ljudi s jedne strane ograničeni socijalnim silama, a ponekad mogu ili moraju prevladati takva ograničenja
- Svijest i socijalna konstrukcija stvarnosti: *previše prolazni da bi bili predmetom rigorozne znanstvene analize*
- Kako je sistemom objektivnog znanja moguće uhvatiti strukture subjektivnog značenja?

- *Četiri područja socijalnog svijeta:* svako predstavlja apstrakciju (misaono izdvojenu strukturu)
- razlikuju se po stupnju neposrednosti (dosega samog aktera)
- po stupnju determiniranosti (mogućnosti kontrole od strane aktera)

- *Umwelt* (područje direktno proživljene stvarnosti)
- *Mitwelt* (područje indirektno proživljene stvarnosti)
- *Vorwelt* (područje prethodnika)
- *Folgwelt* (područje nasljednika)

- *Što je pravi predmet znanstvene sociologije?*
 - umjesto na proučavanje svijesti u području *umwelta*, usmjerava se na *mitwelt*
 - sociologija na tom području ne računa sa akterima – suvremenicima kao sa realnim osobama - nego kao sa *tipovima*

- U području mitwelt ljudi se susreću međusobno ili sa širim socijalnim strukturama
- Slojevit svijet sa stupnjevima koji se međusobno razlikuju s obzirom na stupanj anonimnosti
- Što je viši nivo anonimnosti odnosi između ljudi su pristupačniji znanstvenoj analizi
 - mogućnost tipizacije

- *Tipizacije* – recepti djelovanja u kulturi kao cjelini

- dio društvene zalihe znanja (izgrađeni subjektivno iskustveno, socijalizacijom u širem kulturnom smislu)

ZNANSTVENE PROCEDURE

znanstvene konstrukcije moraju biti izvedene na
objektivan,
vrijednosno neutralan način

- akter pragmatično orijentiran spram socijalnog svijeta / znanstvenik nezainteresiran;
- akterovo znanje utemeljeno na svakodnevnom životu / znanstvenikovo znanje znanstveno utemeljeno;
- znanstveno istraživanje se mora izdvojiti od osobnih situacija

=> ako se znanstvenik uspije izdvojiti, to je
prvi korak prema znanstvenom stavu

Drugi korak: znanstveno konstruiranje idealnih tipova socijalnog djelovanja

- Tehnika zamjene stvarnih ljudi sa *homounkulima* (sadržaj svijesti ograničen na ono nužno za izvedbu tipičnog djelovanja tj. potpuno određeni tipizacijama)
- znanstvenik se može potpuno usmjeriti na tipičen aspekte socijalnog života

Idealni tipovi moraju poštivati ove kriterije:

- *Postulat relevantnosti* – socijalni problem koje želimo istražiti određuje što i kako istražiti
- *Postulat adekvatnosti* – potrebno stvoriti idealne tipove tako da akterovo ponašanje u stvarnom svijetu odgovara idealnom tipu kojeg je stvorio znanstvenik

- *Postulat logičke konzistentnosti* – ideal tip mora imati visoki stupanj jasnoće => jamči objektivnu vrijednost tipa kao samog predmeta istraživanja
- *Postulat kompatibilnosti* – moraju biti kompatibilni sa zalihom znanstvenog znanja, ili pokazati da je ta zaliha neadekvatna
- *Postulat subjektivne intepretacije* – model socijalnog svijeta mora se odnositi na subjektivno značenje koje u akciju unosi sam

SVIJET ŽIVOTA

- ukupnost tipizacija na kojima je zasnovano ukupno iskustvo znanje i ponašanje
- tipičan akter uzima svijet kao zadan - on je jednostavno *tu / prisutan*

KOMPONETE SVIJETA ŽIVOTA

tri rutinska elementa znanja

- *znanje umijeća* - hodanje
- *korisno znanje* – rješenje za bivši problem
vožnja auta, sviranje, bavljenje intelektualnim
aktivnostim
- *znanje recepata* - u svim situacijama gdje
opstaju očekivane okolnosti
 - treba uzeti u obzir privatne komponente
znanja (cjelina znanja je biografski artikulirana)

MI I ONI ODNOSI

- *mi odnosi* - svijet sudionika u kojemu vlada licem u lice interakcija (umwelt)
 - važni za socijalni svijet,
 - ali ne mogu ući u krug znanstvenog proučavanja,

unutar stalnog pregovaranja → svaka nova interakcija redefinira tipologiju,

- *oni odnosi* - sudjelovanje određeno anonimnim tipizacijama
 - i mogu biti predmet znanstvenog proučavanja

Svijest:

‘u znanstvenoj sociologiji treba ignorirati individualnu svijest’

Osnova svih sociologijskih interesa:

- proces uspostave značenja i razumijevanja koje se odvijaju u osobama,*
- u procesima interpretacije ponašanja drugih i*
- u procesima samointerpretacije*

ZNAČENJE I MOTIVI

- *Značenja* - načini na koji akteri determiniraju važne aspekte socijalnog svijeta
- *Motivi* - razlozi koji stimuliraju aktere da rade upravo ono što rade

ZBOG MOTIVI / JER MOTIVI

Zbog motivi - razlozi zbog kojih poduzimamo određene akcije kako bi potaknuli buduća događanja,

- vidljivi su po završetku akcije,
- predstavljaju duboki tijek svijesti i nepristupačni za znanstvenu sociologiju

Jer motivi – retrospektivni pogledi svih činjenica što su potaknuli individue da čine upravo ono što čine

- pristupačni proučavanju
- naglašena subjektivnost i individualiziranost

Socijalna konstrukcija zbilje

Thomas Luckman i Peter Berger

- preveli nekad nejasnu filozofa Alfreda Schutza u pojmove glavnog tijeka sociološke teorije,
- potrijepuju Meadovom socijalnom psihologijom,

- Marxovim i Durkheimovim razmatranjima društva i kulture,
- Nastoje integrirati Weberovo razmatranje socijalnog djelovanja i
- Durkheimovo razmišljanje o socijalnim činjenicama kao izvanjskim realitetima

Povezujući sve to: ističu da na integrirani način žele razmotriti

'dvostruki karakter društva u pojmovima objektivnog fakticiteta i subjektivnog značenja'

'Društvo je ljudski proizvod, društvo je objektivna stvarnost, čovjek je socijalni proizvod'

Ljudi su proizvodi onog istog društva kojega sami stvaraju

- *Sociologija znanja* – razmatranje socijalne konstrukcije stvarnosti preusmjeriti od
 - proučavanja intelektualne povijesti prema
 - svakodnevnoj konstrukciji stvarnosti na kojoj se sva ljudska bića dnevno angažiraju

- *Svakodnevni život*

- uzimamo kao *datost*,
 - o njoj možemo postavljati pitanja,
 - ali to ne činimo kako bismo u toj istoj stvarnosti ugodno živjeli

- *Društveni svijet* – kulturni proizvod svjesnih procesa

- Interakciju licem u lice nazivaju

Mi odnosi: međusobna razmjena značenja

- puno manje tipizacije,
- ne povezuju se na osnovi kulturno definiranih recepata,
- u Mi odnosima ljudi se međusobno povezuju isključivo personalizirano

- *Socijalne strukture*: ukupan zbroj onih tipizacija i povratnih obrazaca interakcije koji su uz njihovu pomoć uspostavljeni

- *Jezik*: specifična forma procesa označivanja
 - sistem glasovnih simbola, najvažnijih simbola u društvu,
 - značenje jezika u tome što može biti odvojen od ovdje i sada

- omogućava raspravu o onome što nismo, a možda i nećemo doživjeti,

- pomaže prikupljanju znanja koja mogu biti prenesena budućim generacijama,

- jezik je najvažnija socijalna struktura – stvarnost izvan mene, koja na mene djeluje prisilno

- *Objektivne komponente društva* – socijalnu strukturu definiraju samo kao povratne obrasce djelovanja
- *Ljudi moraju eksternalizirati*
 - proizvoditi sve ono što omogućuje život jednih sa drugima, razumijevanje obrazaca djelovanja tj. običaje,
 - bez toga bi bilo vrlo teško odlučiti o smjeru aktivnosti u novim situacijama

- *institucionalizacija* – se događa kad ljudi razviju tipizacije o onome što će ljudi najvjerojatnije učiniti u datoj situaciji
- *institucije* – vrsta recipročnog procesa tipizacije – nisu globalni fenomeni ali su izvanjski, neovisni i prinudni, kontroliraju ljudsko ponašanje propisiju unaprijed obrasce

- *uloge* – tipizacije onoga što se od aktera može očekivati u datim socijalnim situacijama – posrednica između širih i užih svjetova, ipak za njih uloga je samo kao posrednik između kulture i svijesti
- *postvarenje* – tendencija shvaćanja ljudskih proizvoda kao da su oni nešto drugo (prirodne činjenice, rezultati kozmičkih zakona, manifestacija božanske volje ...)

S obzirom na relativno ignoriranje objektivnih struktura – široko raspravljaju o legitimiranjima ili o objašnjenima i opravdanjima institucionalnog sistema

- Fokusiraju se na znanje koje se koristi kako bi se podržalo postojanje objektivne strukture

- *legitimacijom* se objašnjava institucionalni poredak tako što njihovim objektivnim značenjima pripisuje kognitivnu valjanost ...

- *legitimacija* - opravdava institucionalni poredak time što njegovim praktičnim imperativima daje normativno dostojanstvo

•
‘Akcent nije na strukturama koje se legitimiraju, nego na sredstvima kojima se legitimiraju’

ETNOMETODOLOGIJA

Harold Garfinkel, '40 tih prošlog stoljeća

- Metode koje ljudi koriste u dnevnim situacijama

Proučavanje:

'Cjeline uobičajenog znanja, procedura i razmatranja pomoću kojih pojedinac stvara smisao, analizira svoju orijentaciju i djeluje u okviru okolnosti u kojima se i sam nalazi'

Glavni interes, pokazati da je *'Društvo, tekuće praktično ostvarenje racionalnih pojedinaca'*

Osnovica etnometodologije:

- u specifičnim proučavanjima,
- a ne u općim teorijskim ili programatskim postavkama

Najvažnija podgrana:

Konverzacijska analiza

- opis i objašnjenje kompetencija koje govornici upotrebljavaju
- i na koje se oslanjaju participirajući u smišljeno socijalno organiziranoj interakciji
- Utvđuje red i pravilnosti, nastale i uočene u međusobnim interakcijama

Analiza izvedbe hodanja

‘usklađeno postignuće članova zajednice’

- ‘strategije hodanja’
- izbjegavanje sudaranja u hodu, ...
- hod u grupi = poštivanje zajedničkih obrazaca,
...
- pojedinačna šetnja, ...

Telefonski razgovori

- Proučavanje pretpostavljene načine organiziranja razgovora
 - fokus na odnos između izgovorenih fraza a ne između aktera

*George Psathas: proučava **orijentacijske** mapa*

... metode praktičnog rezoniranja koje akteri koriste kako bi otkrili značenja

- metodično uređena mapa čini ju korisnim i interpretabilnim sredstvom snalaženja u nepoznatom prostoru

- tko je iscrtao kartu učinio je tek dio posla, sve ostalo je na korisniku

- služi korisnicima kako bi pronašli konačni cilj

- interpretacija oznaka na papiru kao da je riječ o stvarnom svijetu

- *Eksperimenti prekida*: služe da bi se prikazala osnovna načela neprekidnog tijeka konstrukcije stvarnosti
 - akteri u najvećem broju slučajeva nesvjesni tog procesa
 - cilj prekida promatranje procesa kroz koji se stvarnost iznova konstruira ili rekonstruira

Harald Garfinkel, socijalni eksperiment:

- *rekao studentima da kod kuće glume podstanare, bilježe reakcije:*

5 osnovnih pogleda na prirodu socijalne stvarnosti –

- *Stvarnost kao refleksivna djelatnost*: svi smo uključeni u procese stvarnosti ali smo ih rijetko svjesni jer izvire iz nas samih

- *Stvarnost kao koherentna cjelina znanja:*
ljudi u svakodnevnim životima ali i sociolozi
koji proučavaju organiziraju stvarnost kao
koherentnu cjelinu
 - problem: kada socijalni znanstvenik
postavlja poredak različit onome kojega koriste
sudionici -
 - etnometodolog će, s obzirom na sklonost
proučavanju refleksivnosti, pokušat će ograničiti
iskrivljavanje

- *Stvarnost kao interaktivna djelatnost*: ovisi o neprekidnom tijeku recipročnih interakcija
- *Fragilnost*: stvarnost osjetljive tvorbe koje se mogu destabilizirati – etnometodologijski interes za prekidima, cilj: proučiti način novog uspostavljanja redovitog tijeka i cjelovite strukture

- *Permeabilnost* (propusnost) – svakodnevno se krećemo između različitih stvarnosti od kuće do škole, do faksa, radnog mjesta i sl.

Neki osnovni koncepti:

- *Prikazivanje*: proces kojim ljudi stvaraju smisao svijetu - načini na koji akteri uobličuju, opisuju, tipiziraju, analiziraju, kritiziraju i idealiziraju
- *Indeksnost* : izgovorena rečenica u različitim okolnostima ima različito značenje:
 - svi opisi trebaju biti intepretirani u okvirima osobnog konteksta
 - postavljanje na akterovo mjesto kako bi

- *I tako dalje...*: sve situacije uključuju nekompletne aspekte koje sudionici moraju popuniti, tijekom svake aktivnosti prikupljamo nove informacije – nužnost propitivanja nejasnoća
- *Dokumentarna metoda*: identifikacija onog prikrivenog obrasca - iza serija pojavnosti u kojoj se svaka pojava odnosi na taj isti obrazac, predstavlja njegov izraz ili dokumentira neki prikriveni obrazac

- *Prirodni jezik*: omogućuje ljudima da govore, čuju i svjedoče o objektivnoj proizvodnji i razvoju društvenog života

- odnosi se na osnovne strukture
interakcije: govornik $\Leftrightarrow$ slušatelj;

- potencijal koji akteri koriste u kreaciji
socijalnog života

KRITIKA TRADICIONALNE SOCIOLOGIJE

S obzirom da je ideja refeleksivnosti ključna za etnometodologiju: akteri su samosvjesne ličnosti,

- sociolozi bi morali biti dovoljno samokritični prema svojim aktivnostima
- a ne nametati osjećaja socijalne stvarnosti socijalnom svijetu

- Sociologija nije dovoljno samokritična i iskrena prema svijetu koji bi morao biti krajnji izvor znanja

- Tradicionalna sociologija uvjerenje u potpunu ispravnost vlastitih polazišta – sociolozi ne dijele istu stvarnost sa onima koje proučavaju
- takav koncept iskrivljuje socijalni svijet, razbija njegovu prirodnu mrežu i tijek
 - statistika ne može prenijeti svu finoću i eleganciju socijalnog svijeta
 - tehnika kodiranja prijenosa ljudskih aktivnosti u njihove unaprijed stvorene kategorije

- bez oklijevanja se prihvataju odgovori ispitanika umjesto da fenomene sami proučavaju
- opis situacije, zauzima mjesto samoj situaciji
- proučavanju socijalizacije ne pristupa se kao procesu već kao seriji apstraktnih stupnjeva koji se mogu generalizirati iz procesa

- *socijalizacija kao prisvajanje interakcijskih kompetencija / etnometodolog mora proučavati kako se te kompetencije usvajaju i koriste u svakodnevnim stvarnostima*
- *‘Serija stadija u kojemu kompetentni odrasli uče nekompletnu djecu načinu ponašanja u društvu’*
 - a riječ je zapravo o interakciji, dvosmjernom procesu

- načini uporabe pravila su pravi predmet sociologijskih istraživanja, a ne sama pravila
- etnometolog nije zainteresiran za objašnjenje uzročno ponavljajućih akcija koje može analizirati i sam akter,

već za proučavanje načina na koji članovi društva:

- vide, opisuju
- objašnjavaju poredak svijeta u kojem

žive

A stylized, dark brown silhouette of a mountain range with jagged peaks, positioned at the bottom of the slide against a blue gradient background.

- Društveni poredak nije realitet po sebi već postignuće socijalnih aktera
- Sociologija vidi aktere kao entitete ograničene socijalnim silama, koji nisu u stanju neovisno prosuđivati i pokretati neovisne akcije
- Etnometodologija prihvaća da su akteri sposobni za kompleksne prosudbe i tu činjenicu stavlja u središte proučavanja

